

دسترسی به داده‌های ثانویه در نظام سلامت ایران: یک نامه به سردبیر Access to secondary data in the Iranian health system: a letter to editor

بحث اصلی این مقاله نیست.

سردبیر محترم

پژوهشگران نظام سلامت ایران، معمولاً به هنگام نیاز به دریافت داده‌های ثانویه در سطح خرد، میانی و کلان، حتی به هنگام داشتن معرفی‌نامه رسمی از مراکز تحقیقاتی که طرح اولیه مطالعه را بررسی و به تصویب خود رسانده‌اند، چالش‌های متعددی را تجربه می‌نمایند. این معضل جدی، ضمن رساندن، چالش‌هایی از استرس، پریشانی و نامیدی به تیم تحقیق، تمرکز وارد کردن حجم بالایی از استرس، زمان زیادی را از آنها تلف می‌کند و هزینه‌های اصلی گروه را برهم می‌ریزد، زمان زیادی را از آنها تلف می‌کند و هزینه‌های جانی اضافی بالایی برایشان در پی دارد. از جنبه‌های متفاوت‌تر، تقلیل در پژوهش از نوع داده‌سازی نیز یکی از پیامدهای سنگاندازی و منع تراشی سازمان‌های سلامت محور در مسیر در اختیار قرار دادن داده‌های ثانویه به پژوهشگران است.^۱

حجم زیادی از این داده‌های ارزشمند در اختیار سازمان‌های سلامت محور قرار دارد، که عملاً در مقیاس محدودی مورد استفاده درون‌سازمانی قرار می‌گیرند. از سوی دیگر، گروهی از پژوهشگران ممکن است که برایحتی از طریق ایجاد روابط بینی خواهی ضوابط قانونمند، به داده‌های مذکور دسترسی یابند و این حق به سادگی از سایر گروه‌ها گرفته شود. در ادامه نیز، عملکرد پژوهشی این دو گروه توسط یک شاخص معین نظیر *h*-index با یکدیگر مقایسه شود. قدر مسلم، این رخداد در نقطه مقابل عدالت علمی قرار دارد.

در مجموع، جامعه و پژوهشگران لازم و ملزم یکدیگرند. پژوهشگران حیطه علوم سلامت، چالش‌های اصلی قرار گرفته در راستای تحقق سلامت در جامعه را شناسایی و با طرح مطالعات مختلف، در صدد رفع آنها برمی‌آیند، یک رابطه دوسویه، کارآمد و ساختارمند. هر عاملی که این رابطه را مختل کند، نظیر آنچه درخصوص داده‌های ثانویه به آن اشاره شد، باید سریعاً شناسایی و برطرف گردد. مدیران نظام سلامت در همه سطوح اجرایی (عملیاتی)، میانی و عالیه، بهتر است که با تعریف زیرساخت‌های مطلوب، حمایت کاملی (نرم‌افزاری، سخت‌افزاری، مادی، اطلاعاتی) از پژوهشگران کشور که همواره در سطوح ملی و بین‌المللی، عملکرد قابل توجهی را از خود نشان داده‌اند به عمل آورند.

همچنین، قاطعه‌نه با انحصار گرانی و تعارض منافع فعلی در زمینه دسترسی به داده‌های ثانویه مقابله نمایند. بدین ترتیب، پژوهشگران به دور از هرگونه

مطابق اصول عدالت اجتماعی و عدالت در سلامت^۲، سلامت یک حق همگانی است. نظام سلامت، وظیفه خطیر تامین این کالای راهبردی را بر عهده دارد. این نظام از اجزای مختلفی ساخته شده که باید همانند یک سیستم هدفمند، در کنار هم تشکیل یک کل منسجم را داده و موجبات تولید سلامت را برای همه گروه‌های جمعیتی فراهم نماید.^۱ جامعه سالم، بخش مهمی از فرآیند رشد و توسعه همه‌جانبه کشورها را شکل می‌دهد. یکی از اجزای حیاتی نظام سلامت ایران (وزارت بهداشت، درمان و آموزش پژوهشکی)، معاونت تحقیقات و فناوری بوده که مهمترین حامی پژوهشگران و تحقیقات انجام گرفته در این حوزه است.

تحقیقات کاربردی در حیطه‌های مختلف علمی انجام می‌شوند، تا نتایج آنها در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مبتنی بر شواهد مورداستفاده متولیان مربوطه قرار گیرند.^۳ همه این تحقیقات، نیازمند داده‌های معتبر، روزآمد و در دسترس هستند. داده‌ها، اطلاعاتی خام و مبنای برای استدلال، مباحثه و محاسبه هستند.^۳ در حالت کلی، طبق یک راهنمای داده‌ها را می‌توان در دو دسته داده‌های اولیه و داده‌های ثانویه قرار داد. داده‌های اولیه مستقیماً توسط پژوهشگران در فعالیت‌های میدانی جمع‌آوری و سپس تحلیل می‌شوند. داده‌های ثانویه نیز به شکل منظمی توسط سازمان‌های بهداشتی و درمانی جمع‌آوری و جهت استفاده مدیران دسته‌بندی می‌گردند.^۳

در کشورهای پیشرو و توسعه یافته علمی، بیشتر سازمان‌ها هم در بخش سلامت و هم در سایر بخش‌ها، داده‌های ثانویه تولیدی خود را بر روی وب‌گاه و سامانه‌های آن سازمان قرار می‌دهند تا در جهات گوناگون، موربه‌برداری مخاطبان قرار گیرد. علاوه بر این، داده‌ها مرتبأ به روزرسانی شده و تاخیری در انتشار ندارند. در ادامه، پژوهشگران بنابر اهداف مطالعه خود، به سرعت از میان انبوی داده‌های موجود، آنها را که نیاز دارند را دریافت می‌کنند. شواهد به دست آمده از این داده‌ها هم زمینه ارتقا همه جانبه سازمان‌ها را فراهم می‌کند.

این ارتقا عملکرد در سازمان‌های سلامت محور، مستقیماً بر سطح شاخص‌های سلامت جامعه تاثیرگذار است. متأسفانه در کشور ما، شرایط به گونه‌ای متفاوت رقم می‌خورد (لازم به ذکر است که در زمینه گردآوری داده‌های اولیه نیز مشکلات عدیدی متوجه پژوهشگران است، که موضوع

اقدس صوراسرافیل^۱، محمد رضا شیخی چمان^{۲*}

۱- گروه خدمات بهداشتی و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران.

۲- مرکز تحقیقات علوم مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.

تلفن: ۰۲۱-۸۸۷۹۴۳۰۱

Aghdas Souresrafil¹, Mohammadreza Sheikhy-Chaman^{2*}

1- Department of Health Services and Health Promotion, School of Health, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran.

2- Health Management and Economics Research Center, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

* Corresponding author: School of Health Management and Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Tel: +98-21-88794301
E-mail: sheikhy.mr@iums.ac.ir

دغدغه‌مندی و با کسب تمرکز کامل، برای کمک به ارتقا هرچه بیشتر سلامت کشور در همه ابعاد آن تلاش خواهد نمود. مقوله بینادی پژوهش و پژوهش محوری نیز به سمت و سوی بهینه‌ای هدایت می‌گردد. پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آتی (کیفی، کمی)، چالش‌ها و موانع دسترسی به داده‌های ثانویه در رده‌های مختلف نظام سلامت بررسی شده و ساز و کارهای کاربردی برای رفع آن‌ها در اختیار سیاست‌گذاران قرار گیرد. بدین‌گونه می‌توان انتظار داشت که قوانین شفاف و مدونی برای سازمان‌های بهداشتی و درمانی در این زمینه وضع گردد و نظارت دقیقی بر اجرای آن‌ها اعمال شود.

References

- Sheikhy-Chaman M, Barati O, Hamidi H, Babaei M, Abdoli Z. The Role of Clinical Economics in Health System Governance. *Journal of Medicine and Spiritual Cultivation* 2022;31(1):85-1. [Persian]
- Sheikhy-Chaman M, Sanad-Gol S, Hamouzadeh P, Souresrafil A. Process of providing scientific evidence: The role of peer review and the motivation of reviewers. *Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research* 2022;21(6). [Persian]
- Etemad K, Heidari A, Panahi MH, Lotfi M, Fallah F, Sadeghi S. Challenges of access to data of Ministry of Health from the perspective of policy-makers, producers, and consumers of data: A qualitative study. *Iranian Journal of Epidemiology* 2017;13(3):174-82. [Persian]
- Sheikhy-Chaman M. Letter to Editor: Research Culture and Research Misconduct. *Education & Ethics in Nursing* 2021;10(1):1-3. [Persian]